

מאמר שבועי בדרכי עבודת ד' ועניני הזמן

מפי מרן פוסק הדור

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת דברים תשפ"ב

שלושה סיבות לחורבן הבית

"איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם", (א. יב).

במדרש איכה איתא (איכה רבה א'): "משה ראה את ישראל בכבודם ושלותם ואמר איכה אשא לבדי טרחכם, ישעיה ראה אותם בפחזותם ואמר איכה היתה לזונה, ירמיה ראה אותם בניוולם ואמר איכה ישבה בדד", ע"כ.

וביאור דברי המדרש נראה שכונת כולם הוא לבאר את הסיבות שבטענין גרם החורבן, שמושה רבינו שאמר "איכה אשא לבדי", סבר בענותותו שאינו ראוי להיות מנהיג, ותלה את החורבן בזה שאין מנהיגים ראויים לעם ישראל שיעזבו להם את דרך ה', והם כצאן בלא רועה שאין מי שינהלם, וירמיה שאמר "איכה הייתה לזונה", תלה את סיבת החורבן במה שאנו מזנים אחר הגויים ועוזבים את דרך התורה והמסורת של דורי דורות, וזה מה שהתפלא ושאל "איכה היתה לזונה" - איך עזבנו את הקב"ה לחפש לרעות בשדות זרים כמי שעוזבת את בעלה או את בית אביה והולכת למקומות זרים, וישעיה שאמר "איכה ישבה בדד" תלה את החורבן במה שאנחנו מרגישים בודדים כאילו אין הקב"ה עמנו, ועל זה קונן "איכה ישבה בדד" - והיינו איך עם ישראל הגיעו למצב כזה ששכחו שהקב"ה נמצא איתנו בכל מקום ובכל מצב.

ובאמת כל שלושה סיבות אלו, הם סבות אמיתות לחורבן בית תפארתנו, שראשית כל, חסר לנו מנהיגים אמתיים כמו שהיה בהיות ישראל על מכונו, והשני, שאנו רועים בשדות זרים ולמדים ממנהגי עכו"ם, והשלישי שאיננו מרגישים שהאלוקים בקרבינו, וחובותינו בגלות לתקן את נפשנו בשלושת דברים אלו.

האפיקורסים מלאים במשא של קושיות מחמת חוסר ידיעת יסוד באמונה

"איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם", (א. יב).

פירש"י, "ומשאכם, מלמד שהיו אפיקורסין", ע"כ.

ומבואר בדברי רש"י, שאפיקורסות נקראת בלשון "משא", ויש לפרש הטעם בזה, כי האפיקורס תמיד נושא על עצמו חבילות חבילות של קושיות על הנהגת הקב"ה, שהרי באמת בעולם הזה ישנם קושיות ללא שיעור וגבול על הנהגת הקב"ה, שאיננו מבינים למה זה עשיר וזה עני, זה בריא וזה חולה, לזה יש בני

ולזה אין בני, למה הרשעים מאריכים ימים בעושר, ואילו הצדיקים סובלים בעולם הזה צער ומכאובים, למה עם ישראל נהרגים ונשחטים באכזריות, ולעומת זאת הגויים יושבים בהשקט ובטח, אלא שהמאמין אין לו שום קושיא, כי הוא יודע שאנו בני אדם מוגבלים בשכלינו ואיננו יכולים להבין את דרכי ה', וכמו שהפסוק מעיד (ישעיהו נ"ה) "כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם וגו', והרי שמחשבות הקב"ה רחוקים ממנו ממש באופן שאיננו יכולים להשיג זאת כלל, אבל האפיקורס שאינו מאמין, יש לו "משא כבד" של קושיא.

ללחום מלחמת ה' ללא פשרות

"לא תגורו מפני איש", (א. יז).

הזהרנו בזה ששופטי ורבני ישראל יעמדו על המשמר בלא לפחד מפני איש, וילחמו את מלחמת ה' בלא להתפעל מאנשים שמשתדלים להכניע אותם או לשנות את דעתם.

ועובדא הוי בהרה"ק מהרי"י מבעלזא זי"ע אשר כידוע היה לוחם גדול נגד המשכילים, שפעם באו אליו קבוצת משכילים וביקשו ממנו שיעשה עמם 'שלום' ויפסיק לעשות 'מחלוקת' וללחום בהם, והשיב להם הרה"ק מבעלזא זי"ע, שבזמירות השבת אנו אומרים "השלום שלו ישים עלינו ברכה ושלו, משמאל ומימין על ישראל שלום, הרחמן הוא יברך את עמו ישראל בשלום, ויזכו לראות בניו ובני בניו עוסקים בתורה ובמצוות לשמה, על ישראל שלום", והרי שאע"פ שאנו מתפללים לקב"ה שישים עלינו שלום מימין ומשמאל, אבל שלום כזה שיפגע בחינוך בנינו, וכגון שלום עם פושעים שישפיע עלינו לרעה, או שלום שכלול בו פשרות על ענייני דת, אין זה השלום הנרצה אצל הקב"ה, ואינו ברכה אלא קללה, ולא נוכל בשום פנים ואופן לעשות שלום כזה, שחינוך הבנים לתורה ולקדושה הוא יסוד הדת,

וכן אנו אומרים בכל יום בברכת "שים שלום" בשמונ"ע - "וטוב בעיניך לברך את עמך ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומך", ומשמע ששלום סתם אין לו ערך, ורק "בשלומך" - והיינו שלום שהקב"ה רוצה בו שהוא בלא פשרות על ענייני דת, הוא שלום הנרצה שיש לו ערך אצל הקב"ה.

דברי מספד שנאמרו בשעת הלויית כ"ק גאב"ד ירושלים הגאון הגדול רבי יצחק טוביה וייס צוק"ל

ואמר החת"ס שהמזמור הוא על שבאו גויים בנחלתך ולא יהודים, כי כשיהודים מזרע קודש נלחמים איתנו, אז המצב הוא מר מאוד, עכ"ד

ועכשיו אנחנו חיים בדור האחרון לפני משיח, בתקופה קשה שהניח לנו הקב"ה מלחמה עם הפושעים מעם ישראל שהיא התקופה הקשה ביותר, ואני מתחנן לו שיהיה מליץ יושר לבני העדה החרדית, ואל כל בית ישראל.

יודוע מה שכתב החפץ חיים שהבית דין בשמים שדנים למעלה הם מאותו הדור, שהם מכירים את מצב הדור ומבינים את מצב הדור, ולכן אני פונה אל ר' טוביה: עמוד עמוד עמוד!! אתה הרי יודע ומכיר מה שאנחנו סובלים בעולם הזה, ותהיה שליח שלנו למעלה לבקש מהקב"ה שיימלא רחמים עלינו.

תעורר שם את כל הצדיקים וקדושי עליון שיתפללו שיתקיים בקרוב ממש "יתגדל ויתקדש שמה רבא".

חילול ה' היום הוא גדול מאוד, כל היום שואלים אותנו "איה אלוקיך", איפה הרבנו של עולם ואיך הוא שותק על המצב הנורא, אבל איננו יכולים להשיג את דרכי ה', וסבלנו מספיק והגיע זמן הגאולה, תעורר למעלה ותבקש שיתקיים "יתגדל ויתקדש שמה רבה" במהרה בימינו בקרוב.

קול נהי ובכי בחוצות ירושלים בהסתלקות הגאב"ד צ"ל. אני מכיר אותך עשרות שנים, מהרגע שהוא הגיע לאנגליה, הן כשהיה בישיבה ואח"כ בכולל, הן בלונדון והן באנטוועפן.

הוא עבר הרבה ניסיונות בחייו, גם בחייו הפרטיים וגם בחייו הציבוריים, וכבר בילדותו, עבר ניסיונות מהציונים בזמן המלחמה שיעזוב את הדת, אבל הוא התחזק ודחה אותם מעליו.

הוא למד בישיבה עם הצדיק רבי משה שלאס צ"ל שלושה סדרים ביום, ונהגו בקנסות ובצומות אם ידברו דברים בטלים. וזכורני שגם בערב שבת למדו בהתמדה רבה במשך כל היום, ורק כשעתיים לפני שבת הלכו למקוה להכין עצמם לשבת, ואח"כ בכל יום השבת המשיכו ללמוד ברציפות שעות על גבי שעות.

הוא קיבל את הייסורים באהבה, והיה ירא את ה' מגעוריו.

הוא הולך עכשיו למנוחת עולם, ואינני רוצה לעכבו, אבל אנחנו חיים עכשיו בזמן קשה מאוד, בזמן שהפושעים רוצים להעביר אותנו מעל הדת, ויודע הא דאיתא מהחת"ס על הפסוק בתהילים (ע"ט א') "מזמור לאסף אלוקים באו גויים בנחלתך", ושאלו חז"ל (איכ"ד ד' ט"ו) "מזמור לאסף, קינה לאסף מיבעיא ליה,

ברכת מזל טוב להוד כבוד מרן רבינו שליט"א ולבנו הגאון רבי אשר בן ציון שליט"א לרגל שמחת נישואי הנכד - הבן החתן הרב יהושע אלימלך ה"ו מבחירי ישיבת בריסק שיתקיים א"ה ביום חמישי הבעל"ט ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל

נדבת הגאון רבי חיים אהרן בלייער שליט"א בעל מחבר ספרי 'חוקי חיים' ותלמידיו של כ"ק מרן גאב"ד ירושלים צוק"ל לעילוי נשמת כ"ק רבי יצחק טוביה ב"ר שלמה צוק"ל בעל השערי טוביה

ברכותינו למערכת "חק לישראל העולמי" לרגל הוצאת סדר "חק לישראל לתשעה באב" - מהדורת ראזנבערג, עם סדרי לימוד המותרים לתשעה באב, אשר נדפס עם הסכמת גדולי תורה ובראשם מרן רבינו שליט"א ששיבחו וחיזקו את המיזם לעודד את לימוד התורה ביום תשעה באב.

מרן שליט"א כתב בתוך מכתבו המיוחד על החיבור: "הוא לפני החיבור 'חוק לישראל על תשעה באב' שנועד להביא חיזוק ללימוד התורה ביום זה אשר רבים נכשלים בעוה"ר בביטול הזמן לריק וכפי שכבר הזהירו הפוסקים שיש לזהר ביום זה מביטול תורה להבל וריק, והנני בברכה להנהלת 'מפעל חק לישראל' בראשות הגה"צ מוהרמ"ז הברשטאם שליט"א על פועלם להוציא לאור ספר זה, יה"ר שיזכו להוציא עוד חיבורים טובים ומועילים לזכות בהם את בית ישראל".

הלכות ערב תשעה באב שחל להיות בשבת

(מתוך שיעור שנאמר בשנה שעברה בפני בני הישיבה)

אכן גם להפוסקים דס"ל שמותר להמשיך את קדושת השבת בתוספת שבת, מ"מ נראה שלא יאריך אלא בכמה דקות לאחר ר"ת, אבל לא ימשיך יותר את קדושת השבת, דהאי חומרא הוי קולא באבילות היום. (עי' במועדים וזמנים ח"ז סי' רנ"ו).

[א] במוצאי שבת מברכים בורא מאורי האש, ונהגו לברך לפני איכה, ולא יברך אלא אם הוא קרוב מאוד לנר - שיכול להכיר מטבע על פי אור האש, ואם מברך מכח ראייה מרחוק בלבד הוי ברכה לבטלה.

[ב] נשים לא נהגו לברך ברכת "מאורי האש" [כיון שיש ספק אם הם חייבות בכך, ועי' ביה"ל סו"ס רצ"ו]. ויש אנשים שמכוננים שלא לצאת בברכת בורא מאורי האש בית הכנסת כדי שיוכלו לברך בביתם ולהוציא את הנשים.

[ג] חולה שאוכל בתשעה באב, מבדיל על כוס קפה ומברך שהכל, וישמיט נוסח הנה אל ישועתי שאומרים קודם ברכות ההבדלה (עי' פ"ת יו"ד סי' שצ"א סק"א), ואם מבדיל ביום, לא יברך בורא מאורי האש, אבל אם רק שותה מחמת חולשה או שאוכל פת פחות מכביצה, לא יבדיל רק שותה בלא הבדלה, (עי' מועדים וזמנים ח"ז סי' רנ"ה).

[ד] ייאר עם המנעלים עד צאת הכוכבים, ולא יחלצם שאסור לנהוג אבילות בשבת בפרהסיא, אבל אם אוכל בתוך ביתו, יש נוהגין לחלוץ המנעלים כבר מהשקיעה באופן שאינו בולט שעושה כן לאבילות, [דכיון שבזמנינו רגילים להסתובב בתוך הבית בנעלי בית או בלי מנעלים אין זה בגדר אבילות בפרהסיא], ובצאת הכוכבים לכו"ע יחליף לבגדי חול.

[ה] יכול לאכול בשבת מאכלים מיוחדים שנוהג לאוכלם קודם הצום ואינו בגדר 'הכנה' כיון שהם מאכלים. ולענין 'קלי צום' וכדומה משאר רפואות המועילים לחיזוק הגוף לתענית, אם הוא חלש וצריך לכך, יכול להקל לבולעם בשבת.

[ו] בהרבה ישיבות ובתי כנסיות מתפללים מעריב במוצאי שבת מאוחר כדי שיסיקו בצאת הכוכבים להחליף לבגדי חול ולחלוץ המנעלים, וכן נהגו אצלינו. אבל יש מקומות שנהגו שלא לפשוט בגדי שבת במוצ"ש, ואומרים גם קניות ואיכה בבגדי שבת, אבל המנעלים צריכים לחלוץ מיד בצאת הכוכבים.

[ז] לדעת כמה פוסקים אין להמשיך את קדושת השבת לאחר צאת הכוכבים, אלא מיד בזמן צאת הכוכבים ראוי לומר ברכו ולמהר לחלוץ המנעלים,

[א] בתשעה באב שחל ביום ראשון כמו השנה, אוכלים כל סעודות שבת כרגיל, ואפילו בשר ויין, ואינו גורע מסעודת שבת מאומה.

[ב] זמירות משוררים בשבת, אבל לא יאריך בזמירות לתענוג יתר, [וכבר העיד הלקט יושר על התרומת הדשן שבכל ג' שבועות לא היה משורר זמירות שבת, ואף שלא נהגו כן בג' שבועות, מ"מ בשבת זו אין להאריך כ"כ בזמירות לתענוג].

[ג] מותר ללמוד תורה בשבת, אך נהגו שלא ללמוד מחצות אלא בדברים המותרים בתשעה באב, ומיהו אם משער בדעתו שיתרשל בלימוד דברים המותרים, יכול לסמוך על האחרונים שהתירו ללמוד כהרגלו, (עי' ביאור הלכה סי' תקנ"ג). וכמו כן אמירת תהילים או לימוד בספרי מוסר מותר עד השקיעה.

[ד] בסעודה שלישית סמוך לשקיעה יאכלו כרגיל, ויש שנמנעים מלאכול בציבור בסעודה שלישית, אבל בספר בכור שור חולק ע"ז ודעתו דמי שרגיל בכל שבת לסעוד סעודה זו עם חבריו ומיודעיו ומונע בשבת זו הו"ל כאבילות פרהסיא. (עי' במשנ"ב תקנ"ב כ"ג).

[ה] אין לטייל בשבת אחר צות.

חובת האבילות והתשובה בתשעה באב

(מתוך דברים שנאמרו בהיכל ישיבת 'היכל יצחק' (לנדא) בירושלים)

ה' החריב הקב"ה את בית המקדש כדי שלא יהא עלינו תביעה כ"כ על חטאינו כמו התביעה שהיה בזמן בית המקדש.

וזהו מה שאמרו חז"ל (איכ"ר ד' י"ד) בביאור המזמור 'והשירה ששורר אסף על החורבן, "ששפך הקב"ה חמתו על עצים ואבנים ולא שפך חמתו על ישראל", והיינו שהחריב הקב"ה את המקדש כדי להוריד מעלינו את התביעה הגדולה שהיתה עלינו בזמן המקדש, ועי"ז נתבטל תוקף התביעה על כל חטא ולא יהא צורך ומקום לשפוך חמתו על בית ישראל.

ויש לידע שכשם שבזמן הגלות אין הקב"ה תובע מאתנו כמו בזמן שבית המקדש היה קיים, כך גם הקב"ה משלם בגלות שכר רב על כל מצוה, הרבה יותר ממה שהיה בזמן המקדש, וכמו כן בדורות האחרונים שאנו נמצאים ב'הסתר בתוך הסתר' זוכים אנו לשכר רב הרבה יותר לאין ערוך ממה יותר מהדורות הקודמים.

ומקובל שבזמן גזירת ת"ח ות"ת, בשעה שנשחטו ונטבחו באכזריות רבבות יהודים הי"ד, הבטיח צדיק אחד לפני פטירתו, שלאחר פטירתו לא ינוח ולא ישקוט עד שהקב"ה יאמר לצרות ישראל די ויביא את משיח צדקינו, אבל לאחר פטירתו נתגלה בחלום ואמר שאי אפשר למי שחי בעולם הזה להשיג מה שרואים שם משמים, שכאשר הגיע לשמים ראה את גדול השכר שזוכים על כל מצוה בתקופת הסתר פנים, ומה שבדורות הקדמונים היו צריכים להשיג על ידי תעניות וסגיפיים, משיגים בדורות האחרונים על ידי עמידה בתוקף ניסיונות הדור בענייני אמונה ועמל התורה, ובזה זוכים לעלות מעלה מעלה.

וה' יעזור שנזכה לקיים את חובת היום בתשעה באב להתאבל על החורבן ולשוב בתשובה שלימה על חטאינו שגרמו לחורבן, ועי"ז יגאל אותנו הקב"ה בקרב.

קיום חובת אבילות - גם בלב ולא רק במעשה

והנה חובת הימים הללו אינו רק לקיים את 'דיני האבילות', אלא צריך להתאבל בלב, וכדאיתא בגמ' בתענית (ל' ע"ב) "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה". ופירש שם המאירי וז"ל: "כל שנוהג ביום זה דרך מצוה מלומדה ואינו מעורר את לבו להתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה", עכ"ל, והרי מבואר בדברי המאירי, שגם אם האדם מקיים כל דיני אבילות כהלכתו, אך אם ליבו בל עמו, ועושה הכל מלומדה בלא הרגשת האבילות בלב, הרי ח"ו עליו אמרו חז"ל "אינו רואה בשמחתה".

ולכן עלינו להתעורר ביום זה להתאבל ולהצטער על צער השכינה הקדושה, שלא רק שאין השכינה הקדושה נמצאת היום במקומה בגילוי ובכבוד כפי שהיה בזמן המקדש, אלא גם מבזים ומחרפים את אלוקינו ית"ש, והרשעים ואומות העולם לועגים על הקב"ה ותורתו באומרם "איה אלוקיך ישראל", וכשנתבונן בזה הלא נפשינו עלינו תאבל, שהשכינה הקדושה בביזיון.

השכר הגדול שזוכים בזמן הגלות

והנה ידוע בתשעה באב נקרא מועד וכדכתיב "קרא עלי מועד לשבור בחורי", ודבר זה נקבע בהלכה (אוי"ח סי' תקנ"ט ד'), ובביאור הענין יש לפרש, שבזמן שבית המקדש היה קיים, היה עלינו תביעה להתנהג באופן הראוי לזמן שהקב"ה משרה שכינתו בקרבינו, ובעוה"ז אנחנו לא עמדתו בזה, ולכן החריב הקב"ה את המקדש כדי שלא תתבע מידת הדין לכלות את בית ישראל ח"ו, שכן לאחר החורבן כשהקב"ה מסתיר פניו מאיתנו, אין עלינו תביעה כל כך כמו בזמן שבית המקדש קיים. וזהו ה'מועד' ביום זה, שבשעה שירדנו פלאים בעבודת

א.ה. השבוע נשא מרן רבינו שליט"א 'שיעור כללי' בהיכל ישיבת 'היכל יצחק' בראשות הגאון רבי ישראל לנדא שליט"א בסוגיא שלמדה בישיבת היכל יצחק בזמן קיץ האחרון בפרק ערבי פסחים, ולאחר מכן נשא דברי חיזוק והתעוררות על חובת היום בתשעה באב, ולהלן באנו בקצרה את תמצית תוכן הדברים שנאמרו על עבודתנו בתשעה באב שיתחפך במהרה לששון ולשמחה אכ"ר:

כתב הרמב"ם (רפ"ה מהלכות תענית) וז"ל "יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו'. ואלו הם שלישי בתשרי וכו' ותשעה באב" עכ"ל.

ומבואר בלשון הרמב"ם שענין התענית בתשעה באב אינו מדיני האבילות, אלא הוא מחובת התשובה, והיינו שבתשעה באב ישנם שני עניינים נפרדים, האחד חובת אבילות, והשני חובת תשובה, כי מאחר שמעשינו הרעים גרמו את חורבן בית המקדש, ובעבור זה נמשך החורבן עד דורינו אנו, א"כ ביום תשעה באב מוטל עלינו לשוב בתשובה כדי לסלק את הסיבה לחורבן ולהחיש בכך את ביאת משיח צדקינו. ומה שתיקנו 'תענית' בתשעה באב זהו כדי שנתעורר לתשובה ע"י התענית.

ודבר זה הוא נפלא למתבונן, שכשם שמי שאכל בשר ושתה יין בתשעה באב ביטל חובת היום בתשעה באב, כך גם מי שלא שב בתשובה ביטל את חובת היום, דחובת היום בתשעה באב הוא להתעסק בתשובה על העוונות שבידינו.

וביותר יש להתעורר לשוב בתשובה בתשעה באב על העוונות שמחמתם נחרב בית המקדש, וכמו עוון לשון הרע שמצוי מאוד בעוה"ז ומחמתו נחרב הבית.

נדרת ידידינו עוז, ממקורבי מרן רבינו שליט"א, הרב אברהם ישעיהו שטרן שליט"א לע"נ אביו איש החסד הרה"צ רבי שמואל יצחק בן הרה"צ רבי יו"ט ליפמן שטרן זצ"ל שהיה מקושר בלב ונפש במרן רבינו שליט"א, נלב"ע י"ב אב תשע"ב

כמידי שנה בשנה, ביום היא"צ של הגה"צ רבי שמואל יצחק שטרן זצ"ל, יתקיים "מעמד ברכת כהנים המוני" לעילוי נשמת הגה"צ הרב שטרן זצ"ל ברחבה הגדולה הסמוכה לבית מרן שליט"א בהר נוף [ברחבה הגדולה שלפני בית הכנסת המרכזי 'אמרי שפר' רחוב קצנילבונין 2 הר נוף], ומילגנה מיוחדת תינתן לכל כהן שיבוא לברך את הקהל. המעמד יתקיים ברוב עם ביום שלישי י"ב אב תחילת התפילה בשעה 08:10, ברכת כהנים בשעה 08:45 (משוער)